

Rolnummer 6720
Arrest nr. 115/2018 van 20 september 2018

A R R E S T

In zake : het beroep tot vernietiging van artikel 45 van het decreet van het Waalse Gewest van 9 maart 2017 houdende wijziging van bepaalde bepalingen van het Wetboek van de plaatselijke democratie en de decentralisatie, ingesteld door de gemeente Jurbeke.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters F. Daoût en A. Alen, en de rechters L. Lavrysen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke, T. Merckx-Van Goey, P. Nihoul, T. Giet en R. Leysen, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter F. Daoût,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van het beroep en rechtspleging*

Bij verzoekschrift dat aan het Hof is toegezonden bij op 23 augustus 2017 ter post aangetekende brief en ter griffie is ingekomen op 25 augustus 2017, heeft de gemeente Jurbeke, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. J. Laurent en Mr. C. Servais, advocaten bij de balie te Brussel, beroep tot vernietiging ingesteld van artikel 45 van het decreet van het Waalse Gewest van 9 maart 2017 houdende wijziging van bepaalde bepalingen van het Wetboek van de plaatselijke democratie en de decentralisatie (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 27 maart 2017).

De Waalse Regering, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. M. Kaiser en Mr. M. Verdussen, advocaten bij de balie te Brussel, heeft een memorie ingediend, de verzoekende partij heeft een memorie van antwoord ingediend en de Waalse Regering heeft ook een memorie van wederantwoord ingediend.

Bij beschikking van 18 juli 2018 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 19 september 2018.

Op de openbare terechtzitting van 19 september 2018 :

- zijn verschenen :

. Mr. B. Gorza, advocaat bij de balie te Brussel, *loco* Mr. J. Laurent en Mr. C. Servais, voor de verzoekende partij;

. Mr. M. Verdussen, tevens *loco* Mr. M. Kaiser, voor de Waalse Regering;

- hebben voorzitter F. Daoût en rechter T. Merckx-Van Goey verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *In rechte*

- A -

A.1.1. De gemeente Jurbeke, verzoekende partij, verantwoordt haar belang om in rechte te treden door het feit dat, enerzijds, haar leden conform de in het Waalse Wetboek van de plaatselijke democratie en de decentralisatie (hierna : WWPDD) vervatte bepalingen worden verkozen en, anderzijds, de verkiezingen van alle gemeenschappen van het land op gemeentelijk niveau worden georganiseerd.

A.1.2. De gemeente Jurbeke leidt een enig middel af uit de schending, door het decreet van het Waalse Gewest van 9 maart 2017 houdende wijziging van bepaalde bepalingen van het Wetboek van de plaatselijke

democratie en de decentralisatie, van de artikelen 10, 11 en 162 van de Grondwet en van de artikelen 6, § 1, VIII, en *92bis* van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

A.1.3. Zij voert aan dat artikel 45 van het bestreden decreet een verschil in behandeling invoert tussen de Franstalige gemeenten en de Duitstalige gemeenten in zoverre het, alleen voor de Franstalige gemeenten, boek II van het vierde deel van het WWPDD, dat het systeem van de geautomatiseerde stemming bij de provincieraads-, gemeenteraads-, en districtsraadsverkiezingen regelt, opheft. Zij voert aan dat dat verschil in behandeling niet op een objectief criterium berust en niet verantwoord is. Zij is van mening dat de autonomie die aan de Duitstalige Gemeenschap wordt overgelaten om de elektronische stemming te behouden voor de Duitstalige gemeenten, haar oorsprong niet vindt in de bevoegdheidsverdelende regels, die de organisatie van de verkiezingen aan de gewesten en niet aan de gemeenschappen toevertrouwen. Zij wijst erop dat elektronische stemmen en stemmen met potlood en papier samen zullen bestaan bij de volgende provincieraadsverkiezingen van 2018 in de provincie Luik en dat geen enkel redelijk motief het verbod verantwoordt dat wordt opgelegd aan de Franstalige Waalse gemeenten die dat wensen om eveneens de verkiezingen elektronisch te organiseren. Zij onderstreept dat zij reeds in 1997 heeft beslist gebruik te maken van de geautomatiseerde stemming met het oog op de op 13 juni 1999 gehouden verkiezingen.

A.1.4. De gemeente Jurbeke voert aan dat de gewesten krachtens artikel 6, § 1, VIII, 4°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervormingen der instellingen bevoegd zijn voor de organisatie van de plaatselijke en provinciale verkiezingen en dat de gewesten in die zin als enige, met uitsluiting van de gemeenschappen, bevoegd zijn om een systeem van elektronische stemming op plaatselijk niveau in te voeren en op te heffen. Zij voegt eraan toe dat het bestreden decreet artikel *92bis* van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 schendt, in zoverre het Waalse Gewest en de Duitstalige Gemeenschap geen samenwerkingsakkoord hebben gesloten, terwijl de afdeling wetgeving van de Raad van State nochtans tijdens de parlementaire voorbereiding van het bestreden decreet erop heeft gewezen dat een samenwerkingsakkoord diende te worden gesloten.

A.1.5. Verwijzend naar de arresten nrs. 7/2009, 89/2010 en 58/2016 voert de gemeente Jurbeke aan dat het bestreden decreet afbreuk doet aan het beginsel van de gemeentelijke autonomie dat is verankerd in artikel 162, 1°, van de Grondwet, aangezien het de elektronische stemming in alle Franstalige gemeenten opheft en aldus de gemeenten hun bevoegdheden ontnemt inzake de keuze ten aanzien van de wijze waarop wordt gestemd. Zij is van mening dat de Franstalige Waalse gemeenten, net als de Duitstalige gemeenten, moeten kunnen kiezen over de wijze van stemmen waarbij in voorkomend geval de kostprijs van het gekozen systeem ten laste wordt genomen.

Zij geeft aan dat een terugkeer naar de stemming met potlood en papier inhoudt dat het aantal stembureaus moet toenemen, de openingsuren van de bureaus moeten worden uitgebreid, de stemmen manueel moeten worden opgenomen en diverse kosten voor kiesmateriaal moeten worden gemaakt.

Verwijzend naar de arresten nrs. 133/2006 en 134/2013 voert zij ten slotte aan dat het systeem van de elektronische stemming het geheim en de integriteit van de stemming voldoende waarborgt.

A.2.1. De Waalse Regering meent dat het enige middel drie onderdelen bevat.

Zij voert aan dat het eerste onderdeel van het enige middel in rechte faalt in zoverre het is afgeleid uit de schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Zij zet uiteen dat artikel 45 van het bestreden decreet het toepassingsgebied van de opheffing van boek II van het vierde deel van het WWPDD beperkt tot het grondgebied van het Franse taalgebied omdat, krachtens artikel 1, eerste lid, 1°/1, van het decreet van het Waalse Gewest van 27 mei 2004 betreffende de uitoefening door de Duitstalige Gemeenschap van sommige bevoegdheden van het Waalse Gewest inzake de ondergeschikte besturen, de Duitstalige Gemeenschap als enige bevoegd is om het elektronisch stemmen op het grondgebied van het Duitse taalgebied op te heffen.

Zij is van mening dat de door de verzoekende partij geformuleerde grieven niet toe te schrijven zijn aan het bestreden decreet, maar aan het voormelde decreet van 27 mei 2004 en aan de keuze van de Grondwetgever. Zij geeft aan dat, in geregionaliseerde of gecommunautariseerde aangelegenheden, de burgers onvermijdelijk zijn onderworpen aan verschillende regels. Zij onderstreept dat, in tegenstelling tot de in artikel 138 van de Grondwet beoogde overdrachten, de in artikel 139 van de Grondwet beoogde overdrachten zoals die welke bij het voormelde decreet van 27 mei 2004 tot stand wordt gebracht, gedeeltelijk zijn aangezien het Waalse Gewest

bevoegd blijft om de overgedragen aangelegenheden te regelen op het deel van zijn grondgebied dat niet overeenstemt met het grondgebied van het Duitse taalgebied.

A.2.2. Ten aanzien van het tweede onderdeel van het enige middel geeft de Waalse Regering aan dat artikel 6, § 1, VIII, 4°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen in samenhang moet worden gelezen met artikel 139 van de Grondwet, dat toelaat op het grondgebied van het Waalse Gewest bepaalde gewestelijke aangelegenheden toe te vertrouwen aan de Duitstalige Gemeenschap. Zij verwijst naar de uiteenzettingen die zijn geformuleerd in antwoord op het eerste onderdeel van het enige middel.

Zij voert aan dat de wijzen van stemmen bij de gemeenteraads- en provincieraadsverkiezingen geen deel uitmaken van de kwesties waarvoor een samenwerkingsakkoord dient te worden gesloten krachtens artikel 92*bis* van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen. Zij onderstreept dat de afdeling wetgeving van de Raad van State in haar advies over het voorontwerp van het bestreden decreet heeft gesteld dat het gelijktijdig houden van de gemeenteraads- en provincieraadsverkiezingen het sluiten van een samenwerkingsakkoord wenselijk maakte, en dat de door de Duitstalige Gemeenschap aangenomen regels in verband met de gemeenteraadsverkiezingen op het grondgebied van het Duitse taalgebied gelijktijdig bestaan met de regels die het Waalse Gewest aanneemt in verband met de provincieraadsverkiezingen. Zij stelt vast dat tussen het Waalse Gewest en de Duitstalige Gemeenschap op 30 maart 2017 een samenwerkingsakkoord is gesloten en dat, aangezien de volgende gemeenteraads- en provincieraadsverkiezingen plaatshebben op 14 oktober 2018, artikel 45 van het bestreden decreet geen enkele uitwerking zal hebben vóór de inwerkingtreding van dat samenwerkingsakkoord.

A.2.3. De Waalse Regering verwijst met name naar het arrest nr. 78/2016 en voert aan dat het enige middel niet ontvankelijk is in zoverre het artikel 162, 1°, van de Grondwet en artikel L4211-1 van het WWPDD beoogt.

Voor het overige is zij van mening dat de grieven van de verzoekende partij het Hof tot een wetgevend optreden nopen door de opportuniteit van de politieke keuzes die de wetgever heeft gemaakt met de aanneming van artikel 45 van het bestreden decreet, in het geding te brengen.

Zij voert aan dat de verzoekende partij niet aantoonde dat het Waalse Gewest, met het aannemen van die bepaling, de Waalse gemeenten de essentie van hun bevoegdheden zou hebben onzegd. Zij voegt eraan toe dat de aangelegenheid van de gemeenteraads- en provincieraadsverkiezingen altijd is geregeld bij wetskrachtige normen die zijn aangenomen door de federale overheid en door de gewesten, overeenkomstig de keuze van de Grondwetgever. Zij is van mening dat een redelijke toepassing van het subsidiariteitsbeginsel inhoudt dat moet worden aanvaard dat het aan de hogere gemeenschappen, waaronder de plaatselijke gemeenschappen ressorteren, en niet aan de plaatselijke gemeenschappen zelf, staat om de voorwaarden te regelen inzake de aanwijzing van de organen waaruit de plaatselijke gemeenschappen zijn samengesteld.

A.2.4. Volgens de Waalse Regering is het beroep tot vernietiging niet gegrond.

A.3.1. In haar memorie van antwoord voert de gemeente Jurbeke aan dat, hoewel het decreet van 27 mei 2004 aan de Duitstalige Gemeenschap de aangelegenheid van de verkiezing van de gemeentelijke en binnengemeentelijke organen overdraagt, dat echter niet geldt voor de aangelegenheid van de verkiezing van de provinciale organen en de districtsraden. Zij is van mening dat de opheffing van de geautomatiseerde stemming voor de Franstalige gemeenten bij de provincieraads- en de districtsraadsverkiezingen niet verantwoord is, aangezien de provinciale stemming een bevoegdheid van het Waalse Gewest blijft en betrekking heeft op een grondgebied dat verder reikt dan de territoriale grenzen van de Duitstalige Gemeenschap.

A.3.2. De gemeente Jurbeke stelt vast dat tussen het Waalse Gewest en de Duitstalige Gemeenschap een samenwerkingsakkoord is gesloten in verband met de organisatie van de plaatselijke verkiezingen van 14 oktober 2018 op het grondgebied van het Duitse taalgebied en dat dit akkoord het voorwerp uitmaakt van een afzonderlijk beroep in de zaak nr. 6871. Zij geeft aan dat zij niet langer de schending aanvoert van artikel 92*bis* van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

A.3.3. De gemeente Jurbeke preciseert dat zij, in het kader van het derde onderdeel van het enige middel, de schending aanvoert van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de artikelen 41, eerste lid, en 162, eerste lid en twee lid, 2°, van de Grondwet en met artikel 6, § 1, eerste lid, 1° en 4°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, alsook de schending van het evenredigheidsbeginsel, en dat de artikelen 10 en 11 van de Grondwet deel uitmaken van de normen waarvan het Hof de naleving moet waarborgen.

Zij voegt eraan toe dat, hoewel een deelentiteit kan oordelen over het meest geschikte bevoegdheidsniveau om een aangelegenheid te regelen die dat niveau toekomt, zoals alleen mogelijk is in de aangelegenheden waarvoor die entiteit bevoegd is. Zij voert aan dat het Waalse Gewest geenszins bevoegd is om aan de Duitstalige Gemeenschap het vaststellen van de wijze van de provincieraadsverkiezingen toe te vertrouwen en dat de organisatie van die verkiezingen geen residuaire bevoegdheid is van de organisatie van de gemeenteraadsverkiezingen.

Zij is van mening dat de door het Waalse Gewest aangevoerde financiële motieven zouden kunnen verantwoorden dat de gemeenten niet ertoe verplicht zijn een beroep te doen op de elektronische stemming, maar dat zij het verbod om daarvan gebruik te maken, niet kunnen verantwoorden. Zij voert aan dat de bestemming van de begroting een bevoegdheid is die is toegewezen aan de plaatselijke overheden en niet aan het gewest.

Zij is van mening dat het gebrek aan veiligheid van de elektronische stemming geen grond vindt in de aan het Waals Parlement voorgelegde documenten en dat het dus geen motief betreft dat de aanneming van het bestreden decreet kan verantwoorden. Zij merkt op dat geen enkele gerechtelijke, administratieve of grondwettelijke procedure heeft kunnen aantonen dat de elektronische stemming minder betrouwbaar is dan de manuele stemming.

A.4.1. In haar memorie van wederantwoord voert de Waalse Regering aan dat de verzoekende partij niet antwoordt op het argument volgens hetwelk, in verband met de gemeenteraadsverkiezingen, het voormelde decreet van 27 mei 2004 het Waalse Gewest ertoe verplichtte om de opheffing van boek II niet uit te breiden tot de gemeenten van het Duitse taalgebied.

Zij geeft aan dat niet kan worden betwist dat dat decreet geen betrekking heeft op de provincieraadsverkiezingen, maar dat daarentegen wel het argument van de verzoekende partij volgens hetwelk het Waalse Gewest de opheffing van boek II om die reden niet kon beperken tot alleen de gemeenten van het Franse taalgebied, betwistbaar is. Zij voert aan dat, indien het Waalse Gewest de opheffing van boek II van het vierde deel van het WWPDD niet had beperkt tot de gemeenten van het Franse taalgebied wat de provincieraadsverkiezingen betreft, de gemeenten ertoe verplicht zouden zijn geweest om op dezelfde dag en voor dezelfde kiezers een elektronische stemming te organiseren voor de gemeenteraadsverkiezingen en een stemming met potlood en papier voor de provincieraadsverkiezingen, hetgeen onaanvaardbare financiële, materiële en menselijke kosten zou hebben veroorzaakt. Zij doet gelden dat het Waalse Gewest precies heeft beslist dat de opheffing van boek II van het vierde deel van het WWPDD voor de gemeenten van het Franse taalgebied eveneens betrekking moest hebben op de provincieraadsverkiezingen, teneinde een dergelijke chaotische situatie te voorkomen.

Zij voert aan dat de bewering van de verzoekende partij volgens welke het bestreden decreet de Duitstalige Gemeenschap de mogelijkheid zou laten om de elektronische stemming te behouden voor de provincieraadsverkiezingen in de Duitstalige gemeenten, verkeerd is, aangezien een dergelijke beslissing tot de bevoegdheid van het Waalse Gewest behoort.

A.4.2. De Waalse Regering neemt akte ervan dat de verzoekende partij verklaart afstand te nemen van de grief die is afgeleid uit het niet sluiten van een samenwerkingsakkoord.

A.4.3. De Waalse Regering merkt op dat de verzoekende partij niet betwist dat het middel onontvankelijk is in zoverre het is afgeleid uit de schending van artikel L4211-1 van het WWPDD.

Zij voert aan dat de argumentatie van de verzoekende partij volgens welke het aan de gemeenten van het Franse taalgebied staat om over de wijze van stemmen te kiezen, indruist tegen artikel 162, eerste lid, van de Grondwet, dat aan de wet (thans : aan het decreet en aan de ordonnantie) de bevoegdheid toevertrouwt om de provinciale en gemeentelijke instellingen te regelen. Zij voegt eraan toe dat, krachtens artikel L4211-1 van het WWPDD, de Regering de gemeenten kon aanwijzen waarin gebruik werd gemaakt van de elektronische stemming en dat de enige bewegingsvrijheid waarover de gemeenten beschikten, betrekking had op de aankoop van het informaticamateriaal.

Zij onderstreept dat, in tegenstelling tot wat de verzoekende partij laat verstaan, de financiële kostprijs van een systeem van elektronisch stemmen wordt gedeeld.

Zij voert aan dat de vele en aanzienlijke informaticabugs die zich bij de verkiezingen van 25 mei 2014 hebben voorgedaan, hebben aangetoond dat de veiligheid van het elektronisch stemmen niet was gewaarborgd en dat artikel 45 van het decreet van 9 maart 2017 in het verlengde ligt van de resolutie van het Waalse Parlement van 3 juni 2015 waarin wordt verzocht de elektronische stemming op te heffen. Zij is van mening dat de verzoekende partij niet aantoont dat het ongemak dat wordt veroorzaakt door terug te keren naar het stemmen met potlood en papier dermate groot is dat een en ander niet redelijk verantwoord zou zijn.

- B -

Ten aanzien van de bestreden bepaling en de context ervan

B.1. Artikel 45 van het decreet van het Waalse Gewest van 9 maart 2017 « houdende wijziging van bepaalde bepalingen van het Wetboek van de plaatselijke democratie en de decentralisatie » bepaalt :

« Boek II, van het vierde Deel van het Wetboek van de plaatselijke democratie en de decentralisatie wordt voor de Franstalige gemeenten opgeheven ».

Met die bepaling heeft de decreetgever, voor de gemeenten van het Franse taalgebied, de artikelen L4211-1 tot L4261-7 betreffende het systeem van de « geautomatiseerde stemming » opgeheven, die boek II met als opschrift « Geautomatiseerd stelsysteem bij de provincieraads-, gemeenteraads- of districtsraadsverkiezingen » van het vierde deel van het Waalse Wetboek van de plaatselijke democratie en de decentralisatie (hierna : WWPDD) vormden.

Het systeem van de « geautomatiseerde stemming » bepaald in boek II van het vierde deel van het WWPDD omvatte een « elektronische stembus » en een of meer « stemmachines die elk zijn uitgerust met een beeldscherm, een eenheid voor het lezen en registreren van magneetkaarten en een leespen » (artikel L4211-2, § 1, van het WWPDD, zoals het van toepassing was vóór de opheffing ervan bij de bestreden bepaling).

Die techniek van elektronische stemming wordt hierna aangegeven als « elektronische stemming met leespen ».

B.2.1. Tijdens de parlementaire voorbereiding is gepreciseerd :

« De Regionale Beleidsverklaring 2014-2019 voorziet erin de democratische dynamiek in Wallonië te verbeteren, hetgeen een versterkte rol van het Parlement en een meer actieve deelname van de burgers aan het openbaar leven vereist. In die zin voorziet zij erin de elektronische stemming voor de Franstalige gemeenten af te schaffen.

Als gevolg hiervan wordt boek II van het vierde deel van het Wetboek opgeheven voor de Franstalige gemeenten, overeenkomstig de adviezen van de Raad van State van 30 mei 2016 en van 17 augustus 2016, waarin ervoor wordt gepleit dat het Waalse Gewest en de Duitstalige Gemeenschap een samenwerkingsakkoord sluiten teneinde de organisatorische regeling van beide gelijktijdige stemmingen vast te leggen » (*Parl. St.*, Waals Parlement, 2016-2017, nr. 669/1, pp. 6-7).

B.2.2. Het beginsel van de afschaffing van de « elektronische stemming met leespen » was reeds opgenomen in een resolutie van het Waals Parlement van 3 juni 2015 « waarin wordt verzocht om niet langer gebruik te maken van de elektronische stemming » (*Parl. St.*, Waals Parlement, 2016-2017, nr. 669/1, p. 3; *Parl. St.*, Waals Parlement, 2014-2015, nr. 82/4).

B.2.3. In haar advies over het voorontwerp van decreet heeft de afdeling wetgeving van de Raad van State opgemerkt :

« Artikel 37 van het voorontwerp dat [thans artikel 45 van het bestreden decreet is] strekt ertoe boek II van het vierde deel van het Wetboek betreffende het systeem van de geautomatiseerde stemming bij de provincieraads-, gemeenteraads- of districtsraadsverkiezingen op te heffen.

Op het grondgebied van het Duitse taalgebied oefent de Duitstalige Gemeenschap echter de bevoegdheden van het Waalse Gewest inzake de verkiezing van de gemeentelijke en binnengemeentelijke organen uit krachtens artikel 1, eerste lid, 1°/1, van het decreet van 27 mei 2004 ‘ betreffende de uitoefening door de Duitstalige Gemeenschap van sommige bevoegdheden van het Waalse Gewest inzake de ondergeschikte besturen ’, gewijzigd bij de decreten van 30 april 2009 en van 28 april 2014.

Zoals de afdeling wetgeving eraan heeft herinnerd in haar advies 59.365/4, uitgebracht op 30 mei 2016, over een voorontwerp van decreet van de Duitstalige Gemeenschap ‘ tot wijziging van het Wetboek van de plaatselijke democratie en decentralisatie, in het bijzonder inzake gemeenteraadsverkiezingen ’ :

‘ Andere moeilijkheden vloeien voort uit het feit dat de kiesverrichtingen gemeenschappelijk zijn voor de gemeenteraadsverkiezingen, de provincieraadsverkiezingen en de districtsraadsverkiezingen (artikel L4111-2, eerste lid, van het Wetboek), terwijl de Duitstalige Gemeenschap alleen de bevoegdheden van het Waalse Gewest uitoefent die

worden beoogd in artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 4°, van de bijzondere wet, “ beperkt tot de verkiezing van de gemeentelijke en binnengemeentelijke organen ” (...).

Hieruit volgt met name dat, zolang de gemeenteraads- en provincieraadsverkiezingen gelijktijdig worden gehouden, de bepalingen met betrekking tot de kiesbureaus en de steminrichtingen, de verkiezingskosten, de kiesinrichtingen, de toegankelijkheid en de politie van de centra en de lokalen voor de stemming en de stemopneming, alleen kunnen worden gewijzigd door middel van een samenwerkingsakkoord tussen het Waalse Gewest en de Duitstalige Gemeenschap (artikel 92*bis*, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980) of bij gezamenlijke decreten (artikel 92*bis*/1, § 1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980).

In dezelfde hypothese van gelijktijdige verkiezingen geldt hetzelfde voor de bepalingen betreffende het systeem van de geautomatiseerde stemming bij de provincieraads-, gemeenteraads- en districtsraadsverkiezingen (artikelen L4211-1 tot L4261-7 van het Wetboek). Immers, luidens het huidige artikel L4211-1, eerste en tweede lid, van het Wetboek, wanneer wordt besloten al dan niet gebruik te maken van een systeem van geautomatiseerde stemming in de kieskringen, kieskantons of de gemeenten die de Regering aanwijst, wordt dat systeem toegepast voor alle verkiezingen, namelijk de provincieraads-, de gemeenteraads- en de districtsraadsverkiezingen.

Bijgevolg moeten de wetgevers die bevoegd zijn voor de provincieraads- en gemeenteraadsverkiezingen in het Duitse taalgebied in onderlinge overeenkomst beslissen over het stelsysteem (stemming met potlood en papier, geautomatiseerde stemming, elektronische stemming met papieren bewijsstuk...)'.

Het toepassingsgebied *ratione loci* van artikel 37 van het voorontwerp dat [thans artikel 45 van het bestreden decreet is geworden] dient dus te worden beperkt tot het Franse taalgebied » (*Parl. St.*, Waals Parlement, 2016-2017, nr. 669/1, pp. 15-16).

B.3.1. Een voorstel voor een resolutie « voor het behoud van de elektronische stemming voor de gemeenteraads- en provincieraadsverkiezingen » is verworpen bij de goedkeuring van het bestreden decreet (*CRI*, Waals Parlement, 8 maart 2017, nr. 15, pp. 89-90).

Dat voorstel voor een resolutie steunde met name op de volgende overwegingen :

« De bug van de verkiezingen van 2014 versterkt het verzet van al wie ervoor pleit afstand te doen van de elektronische stemming. Het verouderde informaticamateriaal (dat dateert van 1994) en de slechte kwaliteit van de code gebruikt in de 39 Waalse gemeenten en in 17 van de 19 Brusselse gemeenten vormen de verklaring voor de problematische technische moeilijkheden die alleen in die 56 gemeenten zijn vastgesteld. In de twee andere Brusselse gemeenten en in de 151 Vlaamse gemeenten die, samen met de federale Staat hebben geëxperimenteerd met een nieuw systeem van geautomatiseerde stemming, zijn de verkiezingen perfect verlopen. Het Waalse materiaal was niet opgewassen tegen het gelijktijdig houden van verschillende verkiezingen en de informatica-aanpassingen die daaruit zijn voortgevloeid. Bijgevolg is het niet het principe van de geautomatiseerde stemming dat in het geding moet worden gebracht, maar wel de hardware en de software die in Wallonië zijn gebruikt en reeds lang aan vervanging toe waren. Men vergist zich dus van doelwit.

Door alzo te handelen staat Wallonië dus lijnrecht tegenover de andere (federale en deel-) entiteiten van het land die alle hebben beslist het experiment van de elektronische stemming voort te zetten. Het creëert zelfs een groteske situatie in zoverre de Duitstalige Gemeenschap, die bevoegd is voor de organisatie van de gemeenteraadsverkiezingen op haar grondgebied, heeft beslist gebruik te maken van de geautomatiseerde stemming bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2018. Gelet op het feit dat de organisatie van de provincieraadsverkiezingen een bevoegdheid is van het Waalse Gewest, dat van plan is de elektronische stemming op te heffen, betekent dit dat, in de Duitstalige gemeenten, de burgers elektronisch zullen stemmen om hun gemeentelijke vertegenwoordigers te verkiezen en gebruik zullen maken van potlood en papier om hun provinciale vertegenwoordigers te verkiezen.

Om een dergelijk scenario te voorkomen, hebben de vertegenwoordigers van de Duitstalige Gemeenschap de vertegenwoordigers van het Waalse Gewest meermaals ontmoet, waarbij die laatstgenoemden in eerste instantie lieten weten bij hun standpunt te blijven. En zulks ondanks een motie (betreffende de regeling van de stemming voor de provincieraadsverkiezingen van oktober 2018 in de 9 Duitstalige gemeenten) eenparig goedgekeurd door de provincieraad van Luik op 24 mei 2016 opdat beide entiteiten overleg zouden plegen over de oplossingen die zouden kunnen worden overwogen om de taak van de kiezers te vereenvoudigen.

Het is uiteindelijk na een advies van de Raad van State - uitgebracht over het voorontwerp van decreet van de Duitstalige Gemeenschap (advies opnieuw uitgebracht voor het voorontwerp van het Waalse decreet betreffende de lokale verkiezingen) – waarin erop werd gewezen dat het Waalse Gewest en de Duitstalige Gemeenschap in onderling overeenstemming moeten beslissen over het stelsysteem, dat, onlangs, beide entiteiten een akkoord hebben gesloten opdat de Duitstalige burgers zowel voor de gemeenteraadsverkiezingen als de provincieraadsverkiezingen elektronisch kunnen stemmen. In die zin zal een samenwerkingsakkoord moeten worden gesloten. Wallonië heeft geëist dat de meerprijs ten gevolge van het gebruik van de elektronische stemming voor de provincieraadsverkiezingen volledig ten laste wordt genomen door de Duitstalige Gemeenschap.

Hoewel het wenselijk was dat beide entiteiten uiteindelijk een consensus hebben bereikt, doet die mogelijkheid voor de Duitstalige Gemeenschap om voor de provincieraadsverkiezingen af te wijken van de afschaffing van de elektronische stemming waartoe de Waalse Regering heeft besloten, onvermijdelijk de vraag rijzen of het gelijkheidsbeginsel niet wordt verbroken voor de Waalse gemeenten die hun verkiezingen via de elektronische stemming zouden willen organiseren. Moet niet worden beschouwd dat Wallonië aldus de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt in zoverre het categorieën van gemeenten, maar ook van kiezers op zijn grondgebied verschillend zou behandelen ? » (*Parl. St.*, Waals Parlement, 2016-2017, nr. 675/1, pp. 5-6).

B.3.2. Tijdens het onderzoek van het voorstel voor een resolutie door de Commissie voor lokale besturen, huisvesting en sportinfrastructuur, heeft de minister van Lokale besturen, Steden, Huisvesting en Energie de redenen opgesomd die ertoe hebben geleid de « elektronische stemming met leespen » af te schaffen :

« - de hogere kostprijs dan die van de stemming met potlood en papier - met name voor het materiaal en de bijwerking ervan;

- de wil, geuit in de gewestelijke beleidsverklaring, om de controle, door de burger, van de stemming niet te omzeilen;

- de problemen die zich hebben voorgedaan met de elektronische stemming tijdens de gewestelijke, federale en Europese verkiezingen van 2014;

- het felle verzet van de burgers tegen de elektronische stemming door de afwezigheid van controle;

- de afschaffing van de elektronische stemming in talrijke Europese landen » (*Parl. St.*, Waals Parlement, 2016-2017, nr. 675/2, p. 35).

B.4.1. Het Waalse Gewest en de Duitstalige Gemeenschap hebben een samenwerkingsakkoord gesloten « betreffende de organisatie van de lokale verkiezingen van 14 oktober 2018 op het grondgebied van het Duitse taalgebied » (*Belgisch Staatsblad*, 24 oktober 2017).

Dat samenwerkingsakkoord heeft betrekking op de organisatie van de gelijktijdige gemeenteraads- en provincieraadsverkiezingen die gezamenlijk worden gehouden door het Waalse Gewest en de Duitstalige Gemeenschap op 14 oktober 2018 op het grondgebied van het Duitse taalgebied (artikel 1, § 1, eerste lid) « zonder afbreuk te doen aan de bevoegdheid van het Waalse Gewest en van de Duitstalige Gemeenschap om, elk wat hen betreft, te regelen : 1° de bepalingen ten gronde die respectievelijk van toepassing zijn op de provincieraads- en gemeenteraadsverkiezingen en die geen betrekking hebben op de organisatie in de strikte zin van de gelijktijdige verkiezingen bedoeld in het eerste lid » (artikel 1, § 1, tweede lid). Het bepaalt met name dat de gelijktijdige gemeenteraads- en provincieraadsverkiezingen van 14 oktober 2018 op het grondgebied van het Duitse taalgebied zullen plaatshebben via « elektronische stemming met papieren bewijsstuk » (artikel 2).

B.4.2. Bij een decreet van 12 oktober 2017 houdende instemming met het samenwerkingsakkoord van 30 maart 2017 tussen het Waalse Gewest en de Duitstalige Gemeenschap betreffende de organisatie van de lokale verkiezingen van 14 oktober 2018 op

het grondgebied van het Duitstalige taalgebied heeft het Waalse Gewest ingestemd met het samenwerkingsakkoord.

B.4.3. Het opschrift van het decreet van het Waalse Gewest van 12 oktober 2017, het enige artikel en het daarbij gevoegde samenwerkingsakkoord dragen verkeerdelijk de datum van 30 maart 2017 in plaats van de datum van 13 juli 2017.

Uit de parlementaire voorbereiding van dat decreet blijkt dat het bij het ontwerpdecreet gevoegde samenwerkingsakkoord het akkoord is dat is gesloten op 13 juli 2017 en niet het akkoord dat is gesloten op 30 maart 2017 (*Parl. St.*, Waals Parlement, 2016-2017, nr. 874/1, pp. 6-21). De inhoud van het samenwerkingsakkoord dat in het *Belgisch Staatsblad* is bekendgemaakt, stemt overeen met hetwelk is gesloten op 13 juli 2017.

Dat decreet maakt het voorwerp uit van een onderscheiden beroep tot vernietiging ingeschreven onder het rolnummer 6871.

B.4.4. De Duitstalige Gemeenschap heeft met het voormelde samenwerkingsakkoord ingestemd bij een decreet van 23 oktober 2017 «houdende instemming met het samenwerkingsakkoord tussen het Waalse Gewest en de Duitstalige Gemeenschap over de lokale verkiezingen van 14 oktober 2018 op het grondgebied van het Duitse taalgebied».

Ten aanzien van de ontvankelijkheid van het enige middel

B.5.1. Het enige middel is afgeleid uit de schending van de artikelen 10, 11 en 162 van de Grondwet en van de artikelen 6, § 1, VIII, en 92*bis* van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

B.5.2. De Waalse Regering betwist de ontvankelijkheid van het middel in zoverre het rechtstreeks steunt op artikel 162 van de Grondwet en op artikel L4211-1 van het WWPDD.

B.5.3. Het zou overdreven formalistisch zijn het eerste middel niet ontvankelijk te verklaren in zoverre het betrekking heeft op artikel 162 van de Grondwet om de enige reden dat die grondwetsbepaling rechtstreeks is aangevoerd en niet in samenhang gelezen met de

artikelen 10 en 11 van de Grondwet, terwijl die laatste twee artikelen eveneens door het middel worden beoogd.

In tegenstelling tot wat de Waalse Regering aangeeft, blijkt uit het verzoekschrift niet dat het enige middel is afgeleid uit de schending van artikel L4211-1 van het WWPDD.

B.5.4. De exceptie wordt verworpen.

Ten gronde

B.6. De verzoekende partij voert in hoofdzaak aan dat artikel 45 van het decreet van het Waalse Gewest van 9 maart 2017 een verschil in behandeling invoert tussen de Franstalige gemeenten en de Duitstalige gemeenten in zoverre het de gemeenten van het Franse taalgebied zou verbieden de provincieraads- en gemeenteraadsverkiezingen « elektronisch » te organiseren, terwijl die mogelijkheid wordt gelaten aan de gemeenten van het Duitse taalgebied, dat dat verschil in behandeling niet verantwoord is, dat het zijn oorsprong niet vindt in de bevoegdheidverdelende regels (inzonderheid artikel 6, § 1, VIII, en artikel 92*bis* van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen), die de organisatie van de gemeenteraads- en provincieraadsverkiezingen toevertrouwen aan de gewesten en niet aan de gemeenschappen, en dat het de gemeenten hun bevoegdheden ontnemt om de wijze te kiezen waarop wordt gestemd, met schending van het beginsel van de lokale autonomie.

B.7.1. Daar de verzoekende partij, in haar memorie van antwoord, ervan afziet de schending van artikel 92*bis* van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen aan te voeren, houdt het Hof geen rekening met die bepaling in zijn onderzoek van het enige middel.

B.7.2. Het onderzoek van de overeenstemming van een wetskrachtige bepaling met de bevoegdheidverdelende regels moet in de regel dat van de bestaanbaarheid ervan met de bepalingen van titel II en met de artikelen 170, 172 en 191 van de Grondwet voorafgaan.

Wat artikel 6, § 1, VIII, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen betreft

B.8.1. Artikel 39 van de Grondwet bepaalt :

« De wet draagt aan de gewestelijke organen welke zij opricht en welke samengesteld zijn uit verkozen mandatarissen de bevoegdheid op om de aangelegenheden te regelen welke zij aanduidt met uitsluiting van die bedoeld in de artikelen 30 en 127 tot 129 en dit binnen het gebied en op de wijze die zij bepaalt. Deze wet moet worden aangenomen met de meerderheid bepaald in artikel 4, laatste lid ».

Artikel 139 van de Grondwet bepaalt :

« Op voorstel van hun respectieve Regeringen kunnen het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap en het Parlement van het Waalse Gewest in onderlinge overeenstemming en elk bij decreet beslissen dat het Parlement en de Regering van de Duitstalige Gemeenschap in het Duitse taalgebied geheel of gedeeltelijk bevoegdheden van het Waalse Gewest uitoefenen.

Deze bevoegdheden worden, naar gelang van het geval, uitgeoefend bij wege van decreten, besluiten of verordeningen ».

B.8.2. Artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 4°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen bepaalt :

« De aangelegenheden bedoeld in artikel 39 van de Grondwet zijn :

[...]

VIII. Wat de ondergeschikte besturen betreft :

[...]

4° de verkiezing van de provinciale, bovengemeentelijke, gemeentelijke en binnengemeentelijke organen, alsook van de organen van de agglomeraties en federaties van gemeenten, met inbegrip van de controle op de hierop betrekking hebbende verkiezingsuitgaven en de herkomst van de geldmiddelen die daaraan zijn besteed :

a) met uitzondering van de regelingen die krachtens de wet van 9 augustus 1988 tot wijziging van de gemeentewet, de nieuwe gemeentewet, de gemeentekieswet, de organieke wet betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, de provinciewet, het Kieswetboek, de wet tot regeling van de provincieraadsverkiezingen en de wet tot regeling van de gelijktijdige parlements- en provincieraadsverkiezingen, zoals gewijzigd door de bijzondere wet van 19 juli 2012 opgenomen zijn in de gemeentewet, de nieuwe gemeentewet, de gemeentekieswet, de organieke wet betreffende de openbare centra voor maatschappelijk

welzijn, de provinciewet, het Kieswetboek, de wet tot regeling van de provincieraadsverkiezingen en de wet tot regeling van de gelijktijdige parlements- en provincieraadsverkiezingen, en

b) met uitzondering van de exclusieve bevoegdheid van de Raad van State om bij wijze van arresten op de beroepen in hoogste aanleg uitspraak te doen in kiesrechtzaken;

c) met dien verstande dat decreten en ordonnanties die als gevolg hebben dat de evenredigheid van de zetelverdeling in verhouding tot de verdeling der stemmen vermindert, moeten worden aangenomen met de in artikel 35, § 3, bedoelde meerderheid.

De gewesten oefenen deze bevoegdheid uit, onverminderd de artikelen 5, tweede en derde lid, *23bis* en *30bis* van de gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932, en de artikelen 2, § 2, vierde lid, *3bis*, tweede lid, *3novies*, tweede lid, en 5, derde lid, van de wet tot regeling van de provincieraadsverkiezingen ».

B.9.1. Voor zover zij er niet anders over hebben beschikt, hebben de Grondwetgever en de bijzondere wetgever aan de gemeenschappen en de gewesten de volledige bevoegdheid toegekend tot het uitvaardigen van regels die eigen zijn aan de hun toegewezen aangelegenheden.

Krachtens artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 4°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen beschikken de gewesten over een uitgebreide bevoegdheid inzake ondergeschikte besturen. In die zin zijn de gewesten met name bevoegd om de organisatie van de gemeenteraads- en provincieraadsverkiezingen en de keuze van de techniek van stemming bij die verkiezingen te regelen.

B.9.2. Met toepassing van artikel 139 van de Grondwet hebben het Waalse Gewest en de Duitstalige Gemeenschap in onderlinge overeenstemming beslist dat de Duitstalige Gemeenschap, op het grondgebied van het Duitse taalgebied, met ingang van 1 januari 2015, de bevoegdheden van het Waalse Gewest uitoefent betreffende de ondergeschikte besturen bedoeld in artikel 6, § 1, VIII, eerste lid, 4°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, « beperkt tot de verkiezing van de gemeentelijke en binnengemeentelijke organen, met inbegrip van [...] de controle van de verkiezingsuitgaven en de herkomst van de fondsen die ervoor zijn bestemd » (artikel 1, eerste lid, 1°/1, van het decreet van het Waalse Gewest van 27 mei 2004 « betreffende de uitoefening door de Duitstalige Gemeenschap van sommige bevoegdheden van het Waalse Gewest inzake de ondergeschikte besturen », zoals gewijzigd bij artikel 1 van het decreet van 28 april 2014 van het Waalse Gewest « tot wijziging van het decreet van 27 mei 2004 betreffende de uitoefening

door de Duitstalige Gemeenschap van sommige bevoegdheden van het Waalse Gewest inzake de ondergeschikte besturen »; artikel 1, eerste lid, 1.1, van het decreet van de Duitstalige Gemeenschap van 1 juni 2004 « betreffende de uitoefening door de Duitstalige Gemeenschap van sommige bevoegdheden van het Waalse Gewest inzake de ondergeschikte besturen », zoals gewijzigd bij artikel 1 van het decreet van de Duitstalige Gemeenschap van 5 mei 2014 « tot wijziging van het decreet van 1 juni 2004 betreffende de uitoefening door de Duitstalige Gemeenschap van sommige bevoegdheden van het Waalse Gewest inzake de ondergeschikte besturen »).

B.10. Hieruit vloeit voort dat, sinds 1 januari 2005, de Duitstalige Gemeenschap bevoegd is om de organisatie van de gemeenteraadsverkiezingen te regelen, met inbegrip van de keuze van de techniek van stemming, in de negen gemeenten van het Duitse taalgebied.

Het Waalse Gewest blijft bevoegd om de organisatie van de gemeenteraadsverkiezingen te regelen, met inbegrip van de keuze van de techniek van stemming, in de gemeenten van het Franse taalgebied. Het blijft ook als enige bevoegd om de organisatie te regelen van de provincieraadsverkiezingen, met inbegrip van de keuze van de techniek van stemming, over het hele grondgebied ervan, met andere woorden in de gemeenten van het Franse taalgebied en in de gemeenten van het Duitse taalgebied.

B.11. Het Waalse Gewest heeft bijgevolg, door het systeem van de « elektronische stemming met leespen » af te schaffen voor de provincieraads- en gemeenteraadsverkiezingen in de gemeenten van het Franse taalgebied, gehandeld binnen de uitoefening van zijn hiervoor in B.8.1 tot B.10 omschreven bevoegdheden om de organisatie van de provincieraads- en gemeenteraadsverkiezingen te regelen.

B.12. Het enige middel is niet gegrond in zoverre het is afgeleid uit de schending van artikel 6, § 1, VIII, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

Wat betreft de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met het beginsel van de lokale autonomie

B.13. Vóór de opheffing ervan bepaalde artikel L4211-1 van het WWPDD voor de gemeenten van het Franse taalgebied :

« De regering kan bij besluit beslissen dat voor de kieskringen, de kieskantons of de gemeenten die zij aanwijst, gebruik wordt gemaakt van een geautomatiseerd stelsysteem bij de provincieraads-, gemeenteraads- en districtsraadsverkiezingen.

Wanneer de regering voor de provincieraadsverkiezingen gebruik maakt van de in het eerste lid bedoelde mogelijkheid, wordt het geautomatiseerd stelsysteem voor de gemeenteraadsverkiezingen aangewend in alle gemeenten van de aangewezen kieskantons.

Wanneer de gemeenten zelf een geautomatiseerd stelsysteem willen aanschaffen, kan het regeringsbesluit bedoeld in het eerste lid slechts worden genomen voor zover de raden van alle gemeenten van eenzelfde kieskanton daar vooraf over beraadslaagd hebben en beslist hebben een beroep te doen op eenzelfde erkende leverancier ».

Bijgevolg, en rekening houdend met de respectieve bevoegdheden van het Waalse Gewest en de Duitstalige Gemeenschap beschreven in B.8.1 tot B.10, kon enkel de Waalse Regering, sinds 1 januari 2015 en tot de inwerkingtreding van de bestreden bepaling op 6 april 2017, enerzijds, de gemeenten van het Franse taalgebied aanwijzen waarin de gemeenteraadsverkiezingen werden georganiseerd via het systeem van de « elektronische stemming met leespen » en, anderzijds, de gemeenten van het Franse taalgebied en de gemeenten van het Duitse taalgebied waarin de provincieraadsverkiezingen georganiseerd werden via hetzelfde systeem.

B.14. Het middel moet dus zo worden begrepen dat daarmee een verschil in behandeling wordt aangeklaagd dat strijdig is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met het beginsel van de lokale autonomie, tussen de gemeenten van het Franse taalgebied en de gemeenten van het Duitse taalgebied, in zoverre de gemeenten van het Franse taalgebied de mogelijkheid wordt ontnomen door de Waalse Regering te worden aangewezen om de provincieraads- en gemeenteraadsverkiezingen « elektronisch » te organiseren, terwijl die mogelijkheid zou blijven bestaan voor de gemeenten van het Duitse taalgebied.

B.15. Het Hof onderzoekt eerst het in B.14 beschreven verschil in behandeling in zoverre het de organisatie van de gemeenteraadsverkiezingen betreft.

B.16.1. De organisatie van de gemeenteraadsverkiezingen in de gemeenten van het Duitse taalgebied wordt met name geregeld bij artikel L4211-1 van het WWPDD, zoals gewijzigd bij artikel 53 van het decreet van de Duitstalige Gemeenschap van 21 november 2016 « tot wijziging van het Wetboek van de plaatselijke democratie en decentralisatie, in het bijzonder inzake gemeenteraadsverkiezingen », dat bepaalt :

« De regering kan bij besluit beslissen dat voor de kieskringen, de kieskantons of de gemeenten die zij aanwijst, gebruik wordt gemaakt van een elektronisch stemsysteem met papieren bewijsstuk, hierna : geautomatiseerd stemsysteem, bij de [...], gemeenteraads- [...]verkiezingen.

Wanneer de gemeenten zelf een geautomatiseerd stemsysteem willen aanschaffen, kan het regeringsbesluit bedoeld in het eerste lid slechts worden genomen voor zover de raden van alle gemeenten van eenzelfde kieskanton daar vooraf over beraadslaagd hebben en beslist hebben een beroep te doen op eenzelfde erkende leverancier ».

Hieruit vloeit voort dat de Regering van de Duitstalige Gemeenschap onder de gemeenten van het Duitse taalgebied de gemeenten kan aanwijzen die gebruik kunnen maken van de « elektronische stemming met papieren bewijsstuk » bij de gemeenteraadsverkiezingen.

B.16.2. Ten gevolge van de bestreden bepaling worden de gemeenten van het Franse taalgebied en de gemeenten van het Duitse taalgebied dus verschillend behandeld, in zoverre de eerstgenoemde de mogelijkheid wordt ontnomen door de Waalse Regering te worden aangewezen om de gemeenteraadsverkiezingen te organiseren met gebruik van de « elektronische stemming met leespen », terwijl de laatstgenoemde door de Regering van de Duitstalige Gemeenschap kunnen worden aangewezen om de gemeenteraadsverkiezingen te organiseren met gebruik van de « elektronische stemming met papieren bewijsstuk ».

B.17.1. Een verschil in behandeling in aangelegenheden waar de gemeenschappen en de gewesten over eigen bevoegdheden beschikken, is het mogelijke gevolg van een onderscheiden beleid, wat is toegelaten door de autonomie die hun door of krachtens de Grondwet is toegekend; een zodanig verschil kan op zich niet geacht worden strijdig te zijn met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. Die autonomie zou geen betekenis hebben, mocht een verschil in behandeling tussen adressaten van regels die in eenzelfde aangelegenheid in de

verschillende gemeenschappen en gewesten toepasselijk zijn, als zodanig geacht worden strijdig te zijn met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

B.17.2. Ten aanzien van de organisatie van de gemeenteraadsverkiezingen wordt het verschil in behandeling tussen de gemeenten van het Franse taalgebied en de gemeenten van het Duitse taalgebied zoals beschreven in B.14, verklaard door de uitoefening van de respectieve bevoegdheden van het Waalse Gewest en van de Duitstalige Gemeenschap zoals beschreven in B.8.1 tot B.10.

B.17.3. In zoverre daarin een verschil in behandeling wordt aangeklaagd tussen de gemeenten van het Franse taalgebied en de gemeenten van het Duitse taalgebied ten aanzien van de mogelijkheid om door de Waalse Regering of door de Regering van de Duitstalige Gemeenschap te worden aangewezen om de gemeenteraadsverkiezingen « elektronisch » te organiseren, is het enige middel niet gegrond.

B.18. Het Hof moet voorts nagaan of het in B.14 beschreven verschil in behandeling, in zoverre het de organisatie van de provincieraadsverkiezingen betreft, redelijk verantwoord is.

B.19.1. Zoals de afdeling wetgeving van de Raad van State heeft vastgesteld in haar advies vermeld in B.2.3, zijn de bevoegdheden van het Waalse Gewest en van de Duitstalige Gemeenschap inzake de organisatie van de gelijktijdige provincieraads- en gemeenteraadsverkiezingen op het grondgebied van het Duitse taalgebied, dermate met elkaar verweven dat zij alleen kunnen worden uitgeoefend in het kader van een samenwerkingsakkoord of van gezamenlijke decreten.

B.19.2. De organisatie van de provincieraadsverkiezingen en die van de gemeenteraadsverkiezingen zijn immers aangelegenheden die nauw met elkaar verbonden zijn wanneer die verkiezingen gelijktijdig worden georganiseerd, daar zij dezelfde dag en in dezelfde stemlokalen plaatshebben.

Ten aanzien van de organisatie van de provincieraadsverkiezingen wordt het in B.14 beschreven verschil in behandeling verklaard door de noodzaak, voor de Waalse decreetgever, om in gezamenlijk overleg met de Duitstalige Gemeenschap te beslissen over de techniek van

stemming die van toepassing is bij de gelijktijdige provincieraads- en gemeenteraadsverkiezingen in de gemeenten van het Duitse taalgebied.

B.20. Het enige middel is niet gegrond in zoverre daarin een verschil in behandeling wordt aangeklaagd tussen de gemeenten van het Franse taalgebied en de gemeenten van het Duitse taalgebied ten aanzien van de mogelijkheid te worden aangewezen door de Waalse Regering om de provincieraadsverkiezingen « elektronisch » te organiseren.

B.21. Voor het overige, zoals is vermeld in B.8.1 tot B.10, valt de keuze van de techniek van stemming bij de lokale verkiezingen, op het grondgebied van de gemeenten van het Franse taalgebied en van de gemeenten van het Duitse taalgebied, onder de bevoegdheid van het Waalse Gewest en van de Duitstalige Gemeenschap, en niet onder die van de gemeenten.

Die bevoegdheid dient evenwel te worden uitgeoefend met inachtneming van het beginsel van de lokale autonomie, gewaarborgd bij de artikelen 41, eerste lid, en 162, tweede lid, 2°, van de Grondwet.

B.22.1. Het beginsel van lokale autonomie veronderstelt dat de lokale overheden zich elke aangelegenheid kunnen toe-eigenen waarvan zij menen dat die tot hun belang behoort en ze kunnen regelen zoals zij dat opportuun achten. Dat beginsel doet echter geen afbreuk aan de bevoegdheid van de federale Staat, de gemeenschappen of de gewesten om te oordelen welk het meest geschikte niveau is om een aangelegenheid te regelen die hun toekomt. Aldus kunnen die overheden aan de lokale besturen de reglementering toevertrouwen van een aangelegenheid die beter op dat niveau kan worden geregeld. Zij kunnen tevens oordelen dat een aangelegenheid, daarentegen, beter zal worden geregeld op een meer algemeen bestuursniveau, met name op een eenvormige manier voor het gehele grondgebied waarvoor zij bevoegd zijn, of - zoals te dezen - voor een deel van het grondgebied.

B.22.2. De inbreuk op de bevoegdheid van de provincies of van de gemeenten en bijgevolg op het beginsel van de lokale autonomie die elk optreden, hetzij positief, hetzij negatief, van de federale Staat, de gemeenschappen of de gewesten inhoudt in een aangelegenheid die tot hun bevoegdheid behoort, zou enkel strijdig zijn met de in het middel vermelde bepalingen waarbij de bevoegdheid van de gemeenten of van de provincies wordt gewaarborgd voor alles wat van gemeentelijk of van provinciaal belang is, wanneer ze

kennelijk onevenredig is. Zulks zou bijvoorbeeld het geval zijn indien ze ertoe zou leiden dat aan de provincies of de gemeenten het geheel of de essentie van hun bevoegdheden wordt ontzegd, of indien de beperking van de bevoegdheid niet zou kunnen worden verantwoord door het feit dat die beter zou worden uitgeoefend op een ander bevoegdheidsniveau.

B.23. De decreetgever vermocht redelijkerwijs ervan uit te gaan dat de organisatie van de lokale verkiezingen beter zou worden geregeld op een meer algemeen bestuursniveau dan op het lokale niveau, daar, zonder optreden van het Waalse Gewest, de provincies en de gemeenten, elk wat hen betreft, ertoe zouden zijn gebracht de voor de verkiezing van de organen die hen samenstellen aangewende techniek van stemming zelf te regelen.

B.24. De bestreden bepaling doet niet op onevenredige wijze afbreuk aan het beginsel van de lokale autonomie.

B.25. Het enige middel is niet gegrond.

Om die redenen,

het Hof

verwerpt het beroep.

Aldus gewezen in het Frans, het Nederlands en het Duits, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 20 september 2018.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

F. Daoût